



Dergi : İslam Medeniyeti

Tarih : 15 Ağustos 1967

Müellif : Tahir Büyükkörükçü

İnsan, bütün yaratılmışlar içerisinde müstesnâ bir değer ve üstünlüğe sahiptir. Hangi yönünden baksanız, hakikaten muciz bir varlık olduğu görülür. Şekil ve sûretiyle mahlûkâtın en güzel olmak vasfına sahip olduğu gibi, ruh ve mânâsıyla da derin ve engindir. Yaratılışının gayesi, vazife ve mükellefiyeti, Allah tarafından nâil olduğu nimet ve hikmetler bakımından da mevcûdâtın efendisi mevkiinde olup, yer yüzünde Mevlânın Halifesidir.

Sayılamayacak kadar esrar ve hikmetlere, zaman zaman akıl üstü mertebe ve niteliklere mazhar bulunan insanın, bu yüce şahsiyet ve ulvi karakteri, onun et, kan, sinir ve kemik külçesinden ibaret olan cesed ve maddesiyle değil; Hakkın nûrundan yaratılan ruhu, mânâsı ve akli ile dir. İnsan; nefesine, şehvetine ve fânî emellerine esir oldukça alçalır, hayvanlardan aşağı hâl ve duygulara düşer. Bu tipler, kendilerini ne ve nasıl görürlerse görsünler, hak ölçülerine göre bir hiç, bir süprüntü olmaktan öte geçemezler. Yine O; aklın, imanın ve aşkın ışığında yürüyerek amel ve ihlâsını Allah'ına beğendirebilirse, meleklerden üstün mertebelere yükselir: Peygamber olur, mürşid olur, velî olur; hülâsa Allah'ın kulu, dostu, sevgilisi olmak şerefiyle âlemlere nûr ve feyz kaynağı hâline gelir.

Şahsiyet ve vasıflarında İslâm'a tam uyan, inanç ve işlerinde kâinatın efendisine sağlam sarılan seçilmiş insanlar, dünyanın kalbi, beyni, gözü mesabesindedir. Hayatın tadı, varlığın gayesi, insan-ı kâmindir. O olmasa gönüllerde ışıklar söner, vicdanlar kurur, fikirler donar, melekî hasletler yerini şeytanî hareketlere terk eder, yeryüzü zulmet ve karanlıklara gömülür gider. Bu derekeye düşen, şu neticeye sahne olan bir kara parçası, nerede olursa olsun orada Müslümanca, orada insanca hayat yoktur. Hatta orada; sümbüllerin, güllerin rengi pörsür, bülbüllerin âhengi bozulur. Artık her şey halâvet ve tarâvetini kaybeder.

İnsanlığı kurtaracak olan, yine insandır. Milletlerin; ilim, irfan, ahlâk, şeref, zafer, medeniyet ve eser yönünden zirveleştiği yükselme devirlerine insafla göz atalım; en önde mutlak bir lider, bir önder, hakiki mânâda bir büyük insan görüyoruz. Şaşmaz hakikat budur. Sefil ve perişan kalan toplulukların ise bu hale düşmelerinin tek sebebi, insan yetiştirmemeleri



olacaktır. Fetret ve gaflet devirleri, isyan ve ihmal günlerinin sonu korkunç olagelmıştır. Bugünkü hâlimiz, iddiamızın şâhid-i âdilidir.

Beşeriyet için en büyük halaskâr ve en önemli liderler, Peygamberlerdir. İlâhî vahyile müeyyed olan bu seçilmiş insanlardan sonra, onların ruh ve madde bakımından hakiki vârisleri, kahramanlık vasıflarına da sahip âlimler ve âriflerdir. Dört başı mâmur bir insanın vücudu âlemlere rahmettir. Müşkiller onunla hallolunur, zulmetler onunla parçalanır, azgınlar onun himmetiyle yola gelir, zıyırlar onun şecaati karşısında yok olur, memleketler onların himmet ve hamleleriye cennet hâlini alır. Bu çapta büyük bir insanı tefekkür yetiştirir. Her var olmanın ve her yücelmenin başlangıcı tefekkürdür. Tefekkür, kurtuluşun müjdecisidir. Tefekkür tohumdur, mayalanmadır. Bunun için nebîlerden sonra insanlığa yön verenler: Muhyiddîn-i Arabîler, İmâm-ı Gazâlîler, Süyûtîler, Gûrânîler, Molla Fenârîler ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmîler gibi ünlü mütefekkirlerdir.

Lügât mânâsı düşünmek olan tefekkür, ibadetin iliğidir, özüdür; kalbin hayatı, ruhun gıdası, imanın cilasıdır. Esasen bu, felsefecinin karîhasındaki kuruntusu olmadığı gibi maddecinin kafasındaki keşmekeş ve bayağı fikirler de değildir. İslâm'da tefekkürün bir hareket noktası, arşa dayanan bir kaynağı, kudsî bir sistemi; ilâhî bir anlamı, neticesi, gayesi vardır. Bunun içindir ki Allah'ın Rasûlü mahzûn yaşar ve derin bir tefekkürün içinde bulunurdu. Her hâl ve hareketini, düşünerek ve hak ölçülere bağlayarak yapan O büyük insan "Bir saatin tefekkürü bir senenin gafilâne ibâdâtından hayırlıdır." buyururlar. "Bir saat tefekkür, altmış senenin (bir rivayette yetmiş senenin) ibadetinden hayırlıdır." sözü de onun mübarek kelâmıdır.

Esasen düşüncenin değeri, düşünen ve düşünülenin durumuyla yakından alakalıdır. İslâm'da tefekkürün gayesi Allah'a vuslat olduğuna göre, mevzuu da O'nun sıfatları, azameti, kudreti, kudretinin tecellîleri, Rabbânî san'atı, mahlûkâtındaki bedî'iyet olacaktır. Rasûl-i Ekrem, Allah'ın zâtında tefekkürden meneder ve buyururlar ki: "Allah'ın zatında tefekkür etmeyiniz, eserlerinde tefekkür ediniz. Çünkü O'nun hakkını takdir edemezsiniz."

Cenâb-ı Ebû Bekir (r.a.): "Mevlânın kühünü, mahiyetini idrâkte aczini bilmek, idrâkin ta kendisidir."

"Allah'ın nimetlerini düşünmek tarîkatın şartıdır. Lâkin zât-ı Bârî'yi düşünmek sırf günahdır." cümlesi de Mahmûd-ı Şibisterî[1]'nindir.



İslâm Peygamberi'nin nübüvvetten evvel, Hira mağarasında yalnızca geçirdiği yıllarda Rabbısına ibadetleri fazlaca tefekkür idi. O kudsi tefekkürlerden (İkbal'in tabiriyle) bir din, bir millet ve bir hükümet doğdu. Çamur hâlinde olan insanlığa da, yeryüzü saadet güneşine kavuştu. Dün olduğu gibi bugün de milletler, hâlini ve istikbalini, yolunu ve çaresini düşünmekle her hâlinde düşünen O Yüce Önder sayesinde doğruldu, yüzüne nûr geldi. Her yerde hayat fişkırıldı ve ruh nefh edildi, taze hayat geldi. Beşerin beli, ancak düşünenler yetiştirmekle kurtulur. Gaflete dalan, sefâlete rıza gösteren, hür düşünme hakkından mahrum bulunan; üstelik büyük insan da yetiştirmeyen cemaatlerin yıkımı mukadderdir. Bizim için çıkar yol, selâmetin ve yeniden var oluşun çarelerini ciddiyetle düşünmek, sağlam kararlara varmak ve bu kararları top yekûn kadromuzla kemâl-i samimiyet ve cesaretle tatbik etmek olmalıdır.

Burada şunu da kaydedelim ki: Rabb-i zü'l-Celâl'imizin, Kitâb-ı Kerîm'inde bütün hitapları akıl sahiplerine ve düşünenlere olmuştur. Kur'ân'ımızı şöyle bir gözden geçirelim:

"Eğer biz bu Kur'ân'ı bir dağ üzerine indirseydik, muhakkak ki onu, Allah'ın haşyetinden baş eğmiş, parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri biz, insanlar düşünsünler diye beyan ediyoruz." (el-Haşr / 21).

"Gökler ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde temiz akıl sahipleri için elbet ibret verici deliller vardır. Onlar; ayakta, otururken ve yanları üstünde yatarken hep Allah'ı zikrederler. Ve göklerin, yerin yaratılışı hakkında inceden inceye düşünürler. Ey Rabbimiz, sen bunları boşuna yaratmadın. Sen pâk ve münezzehsin. Bizi ateşin azabından, koru derler." (Âl-i İmrân / 190).

"Size nefslerinizden, kendilerine ısınmanız için zevceler yaratmış olması, aranızda bir sevgi ve merhamet duygusu kılması da Allah'ın âyetlerindedir. Şüphesiz iyi düşünenler için bunda ibretler vardır." (er-Rûm / 21).

"Peygamberler apaçık Burhanlar ve Kitaplarla gönderildiler. Muhammedim, Biz sana da Kur'ân'ı indirdik. Tâ ki insanlara, kendilerine ne indirildiğini açıkça anlataşın. Umulur ki onlar da bu yönde düşünürler." (en-Nahl /44).

"Kendi nefslerinde tefekkür etmiyorlar mı?" (er-Rûm /30).



Şu son âyet-i kerîme üzerinde kısaca duralım: İnsanın kendi yaratılışındaki mucizevî san'at ne kadar ibret vericidir. Gözün görmesi, kulağın işitmesi, dilin söylemesi, aklın intikal ve ihâta kudreti, idrâkin keskinliği ve hele kalbin yapısı tefekkür edilirse ne büyük irfan ve inanç ufukları açar. Güneşi yaratacak kudretten daha azı gözü yaratamaz. Ay'a nûr bahşeden kudretten eksiği kulağı tanzim edemez. Yüzlerce güneş cesâmetindeki dev yıldızları var eden büyük kudretten noksan bir kuvvet kalbi yaratamaz ve daha neler...

Bu ulvî düşünceler, insanın elinden tutuyor ve hudûdu olmayan iman ve aşk fezâlarına uçuruyor. Nereye bakıp düşünseniz sonunda manevî ve hakiki zevklere ve seyranlara gitmemeniz ne mümkün! Bu hikmete mebnî Mevlânâ:

1. "Ey kardeş, sen fikirden ibaretsin. Üst tarafın kemik ve sinirdir. Yani, senin insanîyetin fikrinle mütenasiptir; başkası kışırır, kabuktur, çürüyüp toprak olmağa mahkûmdur.
2. Eğer düşüncen gül ise sen gül bahçesisin. Ve eğer diken ise, sen külhan kütüğüsün.
3. Fikir kalp arazisinin nebâtıdır. Şu hâlde o fikirler kalbin esrarını gösterir.
4. Zikir, fikri harekete getirir. Allah zikrini, donmuş fikrin güneşi yap." Allah'ın yüce adıyla nurlanıp Mevlâ'nın kudretini tefekkürle ışıklananlar, er geç umduklarına kavuşurlar.

Link : <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1757242>

[1] İran'ın Şebister şehrine nispetle Şebüsterî/Şebisterî şeklindeki zabt daha doğrudur.